

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра технології конструкційних матеріалів та матеріалознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету
конструювання та дизайну
Зіновій РУЖИЛО

2024 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри ТКМіМ
Протокол № 15 від "14" 05. 2024 р.

Завідувач кафедри
Костянтин ЛОПАТЬКО

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП
Галузеве машинобудування
Володимир БУЛГАКОВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

„Матеріалознавство”

Галузь знань 13 Механічна інженерія
Спеціальність 133 «Галузеве машинобудування»
Освітня програма Галузеве машинобудування
Факультет конструювання та дизайну
Розробник: д.т.н., професор – Костянтин Лопатько

Київ – 2024 р.

Опис навчальної дисципліни
Матеріалознавство

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	133 «Галузеве машинобудування»	
Освітня програма	«Галузеве машинобудування»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістових модулів	6	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	<i>залік/екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Денна форма здобуття вищої освіти	Заочна форма здобуття вищої освіти
Курс (рік підготовки)	2	1/2
Семестр	3/4	2/3
Лекційні заняття	<i>30/15 год.</i>	<i>2/4 год.</i>
Практичні, семінарські заняття	-	-
Лабораторні заняття	<i>30/15 год.</i>	<i>2/6 год.</i>
Самостійна робота	<i>30/30 год.</i>	<i>-/232 год.</i>
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	<i>4/2 год.</i>	<i>13/14 год.</i>

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета набуття навичок з матеріалознавства та закладання бази для вивчення дисциплін: “Деталі машин”, “Підйомно-транспортні машини”, “Трактори і автомобілі”, “Сільськогосподарські і меліоративні машини”, “Надійність та ремонт машин”.

Завдання:

- вивчення методів отримання металів та сплавів;
- вивчення будови, властивостей та призначення металів та їх сплавів;
- вивчення основ теорії термічної обробки вуглецевих і легированих сталей, технології їх термічної та хіміко-термічної обробки, а також конкретних деталей та робочих органів сільськогосподарських машин;
- вивчення будови, властивостей та призначення неметалевих конструкційних матеріалів.

Набуття компетентностей ОП:

1) *Інтегральна компетентність*: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у галузі машинобудування з використанням теорій та методів сучасної науки на основі системного підходу та з врахуванням комплексності та невизначеності умов функціонування технологічних систем.

2) *Загальні компетентності*:

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

3) *Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)*:

ФК6. Здатність оцінювати техніко-економічну ефективність типових систем та їхніх складників на основі застосовування аналітичних методів, аналізу аналогів та використання доступних даних.

ФК9. Здатність здійснювати комерційну та економічну діяльність у сфері галузевого машинобудування.

Програмні результати навчання (ПРН) ОП:

РН4. Здійснювати інженерні розрахунки для вирішення складних задач і практичних проблем у галузевому машинобудуванні.

РН6. Відшукувати потрібну наукову і технічну інформацію в доступних джерелах, зокрема, іноземною мовою, аналізувати і оцінювати її.

РН9. Обирати і застосовувати потрібне обладнання, інструменти та методи.

РН12. Застосовувати засоби технічного контролю для оцінювання параметрів об'єктів і процесів у галузевому машинобудуванні.

2. Програма та структура навчальної дисципліни для:

– повного терміну денної (заочної) форми здобуття вищої освіти;

– скороченого терміну денної (заочної) форми здобуття вищої освіти.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Металознавство														
Тема 1. Теорія сплавів	1-2	25	10	-	10	-	5	22	2	-	-	-	20	
Тема 2. Вуглецеві сталі і чавуни	3-5	13	4	-	4	-	5	22	-	-	2	-	20	
Разом за змістовим модулем 1	38		14	-	14	-	10	44	2	-	2	-	40	
Змістовий модуль 2. Основи термічної обробки металів і сплавів														
Тема 3. Теорія ТО	6-8	11	6	-	-	-	5	22	2	-	-	-	20	

Тема 4. Технологія термічної обробки сталі	9-11	15	4	-	6	-	5	22	-	-	2	-	20
Разом за змістовим модулем 2	26		10	-	6	-	10	44	2	-	2	-	40
Змістовий модуль 3. Леговані сталі та сплави													
Тема 5. Теорія легування	12-13	9	2	-	2	-	5	22	2	-	-	-	20
Тема 6. Класифікація легованих сталей, маркування та їх використання в с.-г.	14-15	15	4	-	6	-	5	22	-	-	2	-	20
Разом за змістовим модулем 3	24		6	-	8	-	10	44	2	-	2	-	40
Змістовий модуль 4. Сталі та сплави з особливими властивостями													
Тема 7. Корозійно-стійкі, жароміцні та магнітні сталі та сплави.	1-2	9	4	-	-	-	5	20	-	-	-	-	20
Тема 8. Аморфні, композиційні та біметалеві матеріали та матеріали з пам'яттю форми	3-5	13	4	-	4	-	5	20	-	-	-	-	20
Разом за змістовим модулем 4	22		8	-	4	-	10	40	-	-	-	-	40
Змістовий модуль 5. Кольорові метали та сплави													
Тема 9. Мідь, алюміній, титан, магній та сплави на їх основі	6-8	17	2	-	10	-	5	20	-	-	-	-	20
Тема 10. Цинк, свинець, припої. Антифрикційні сплави	9-11	8	2	-	1	-	5	20	-	-	2	-	20
Разом за змістовим модулем 5	25		4	-	11	-	10	40	-	-	2	-	40
Змістовий модуль 6. Неметалеві конструкційні матеріали													
Тема 11. Полімери та пластмаси. Гума. Клеєві матеріали. Неорганічне скло.	12-13	7	2	-	-	-	5	16	-	-	-	-	16
Тема 12. Лакофарбові та електроізоляційні матеріали. Деревина.	14-15	8	1	-	2	-	5	16	-	-	-	-	16
Разом за змістовим модулем 6	15		3	-	-	-	10	40	-	-	-	-	40
Усього годин	150		45	-	45	-	60	246	6	-	8	-	232

3. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
3 семестр		
1	Макроструктурний аналіз металів та сплавів	2
2	Мікроструктурний аналіз металів та сплавів	2
3	Вивчення діаграм стану подвійних сплавів	2
4	Термічний метод аналізу металів та сплавів. Побудова діаграми стану сплавів олово-цинк	2
5	Аналіз діаграми стану сплавів залізо-вуглець	2
6	Вивчення мікроструктури вуглецевих сталей в рівноважному стані	2
7	Вивчення мікроструктури чавунів	2
8	Структурне перетворення в вуглецевих сталях при нагріванні.	2
9	Відпалювання та нормалізація вуглецевих сталей. Вивчення мікроструктури та зміни твердості	2
10	Гартування вуглецевих сталей	2
11	Відпуск загартованих сталей	2
12	Визначення критичних температур сталей метод пробних гартувань	2
13	Визначення мікроструктури вуглецевих сталей в нерівноваженому стані	2
14	Поверхнєве гартування сталей струмами високої частоти	2
15	Хіміко-термічна обробка сталей	2
4 семестр		
1	Визначення прогартованості сталей	2
2	Вивчення мікроструктури легованих сталей	2
3	Розробка технологічного процесу термічної обробки деталей сільськогосподарських машин	2
4	Вивчення мікроструктури сплавів на основі міді	2
5	Вивчення мікроструктури сплавів на основі алюмінію	2
6	Вивчення мікроструктури бабітів	2
7	Композиційні та біметалеві матеріали	2
8	Матеріали з пам'яттю форми	1

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	В якому агрегатному стані може знаходитись люба речовина?	2
2	Дати визначення чавуну	2
3	Що називається сталлю	2
4	Назвіть вихідні матеріали для отримання чавуну.	2

5	Методи отримання сталі високої якості	2
6	Назвіть основні процеси отримання алюмінію	2
7	Що таке поліморфне перетворення?	2
8	В чому полягає різниця між чавуном і сталлю?	2
9	Як розрізняють сталь за ступенем розкислення?	2
10	Які фази складають структуру закристалізованого сплаву?	2
11	Що таке евтектичний сплав?	2
12	Які перетворення і при яких температурах відбуваються в чистому залізі?	2
13	Скільки вуглецю в доевтектоїдних сталях?	2
14	Яким способом виготовляють чавунні вироби?	2
15	Якими літерами визначають в марках легованих сталей Ni, Cr, Mn?	2
16	Які елементи в сталях є шкідливими?	2
17	Яким способом виготовляють чавунні вироби?	2
18	Який із ливарних сплавів є найдешевшим?	2
19	Визначити. Яка марка легованої високоякісної сталі має такий хімічний склад; 0,6%С; 2% Si; 1,2%Cr; 0,1% V?	2
20	Розшифрувати марку легованої сталі Р6М5.	2
21	Назвіть основні види машинобудівних чавунів	2
22	В чому полягає термічна обробка -гартування?	2
23	Який параметр впливає на глибину прогартованого шару при гартуванні методом СВЧ?	2
24	Яка структура утворюється в сталі У8 після гартування?	2
25	Найбільш чисту мідь 99,95%, отримують шляхом	2
26	Високоміцний чавун отримують	2
27	Які види відпуску використовують для термічної обробки інструментів?	2
28	В яких галузях промисловості перспективно використовувати титан?	2
29	Який сплав називають силуміном?	2
30	Як зміниться твердість алюмінієвого сплаву при гартуванні та подальшому старінні.	2

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен;
- залік;
- модульні тести;
- захист лабораторних та самостійних робіт;
- контрольна робота.

6. Методи навчання:

- словесний метод (лекція, співбесіда);
- практичний метод (лабораторні, навчально механіко-технологічна практика);
- наочний метод (ілюстрацій і демонстрацій);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

7. Методи оцінювання.

- екзамен;
- залік;
- усне та письмове опитування;
- модульне тестування;
- захист лабораторних та самостійних робіт;
- презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольна робота.

8. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положенням про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}} .$$

9. Навчально-методичне забезпечення

1. Електронний навчальний курс навчальної дисципліни «Матеріалознавство»

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1173>

- підручники та посібники;
- методичні вказівки для виконання лабораторних робіт;
- стенди, плакати;
- обладнання та різні пристосування.

10. Рекомендовані джерела інформації

- Основна:

1. Афтандіянц Є.Г., Зазимко О.В., Лопатько К.Г. Матеріалознавство: Підручник (Гриф надано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, лист №1/11-18055 від 20 листопада 2012 р.). Херсон, Видавець Грінь Д.С., 2013.- с 612.
2. Практикум з матеріалознавства. Навчальний посібник. (гриф МОН (лист № 1/11-4472 від 27.02.2013 р.))/ Котречко О. О. Зазимко, К.Г. Лопатько, Є.Г. Афтандіянц, Гнилоскуренко В. В.// Херсон: Олді Плюс, 2013.-с. 500.
3. Опальчук А.С., Афтандіянц Є.Г., Роговський Л.Л., Семеновський О.Є., Клендій М.Б., Біловод О.І., Дудніков І.А., Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів: підручник для вищих навчальних закладів III-IV ступенів акредитації; за ред. А.С. Опальчука і О.Є. Семеновського. – Ніжин: Видавець ПП. Лисенко М.М., 2013. – 752 с.
4. Попович В., Голубець В., Технологія конструкційних матеріалів і матеріалознавство: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів: У 2-х кн. Книга II. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. – 260 с.

- Допоміжна:

1. Афтандіянц Є.Г., Зазимко О. В., Лопатько К.Г., Технологія конструкційних матеріалів і матеріалознавство. Курс лекцій. Частина 1. Металургія. Київ, НАУ, 2005.- с.115.
2. Хільчевський В.В. та ін., Матеріалознавство і технологія конструкційних матеріалів, К: Либідь, 2002, 326с.
3. Бялік О.М., Металознавство, К: Політехніка, 2002, 383с.

- Інтернет джерела:

1. Матеріалознавство і технологія металів. http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/924/MZTM_KONSP_LEK.pdf
2. Особливості хіміко-термічної обробки металів і сплавів. https://fizmat.7mile.net/materialoznavstvo/3_4_2-himiko-termichna-obrobka.html
3. Класифікація та обладнання нагрівальних печей. https://fizmat.7mile.net/materialoznavstvo/3_3_5-nagrivalni-pechi.html
4. Термічна обробка виробів із сталі. <https://www.youtube.com/watch?v=8UvkV92z2fI>
5. Термічна обробка і структури. <https://www.youtube.com/watch?v=7mpAt7h317c>